

OPERA'NIN HAYALETİ

Çizgilerle Modern Türkiye Mimarlığı Serisi

Onur Kutluoğlu

Umut Şumnu

© KARAKARGA YAYINLARI 431

Her hakkı saklıdır. Bu eserin aynen ya da özet olarak hiçbir bölümü,
telif hakkı sahibinin yazılı izni alınmadan kullanılamaz.

Çizgilerle Modern Türkiye Mimarlığı Serisi
OPERA'NIN HAYALETİ

Genel Yayın Yönetmeni: Mustafa Kutlukhan Perker
Üretim Koordinatörü: Semran Karaçayır
Sosyal Medya-Grafik: Mesud Topal-Nursefa Üzüm

1. Baskı: Aralık 2023

ISBN: 978-625-8360-61-5

*İmtiyaz Sahipleri: Destek Yapım Prodüksiyon Dış Tic. A.Ş.
KaraKarga Yayınları, Destek Yayınları'nın alt kuruluşudur.*

Yayıncı Sertifika No. 43196

Adres: Abdi İpekçi Cad. No. 31/5

Nişantaşı / İstanbul

Tel. (0 212) 252 22 42

Faks: (0 212) 252 22 43

karakarga.com info@karakarga.com
[karakargayayinlari](https://www.facebook.com/karakargayayinlari) [karakargayayinlari](https://www.instagram.com/karakargayayinlari)
[karakargayayin](https://www.twitter.com/karakargayayin)

Baskı: Yıkılmazlar Basım Yay. Prom. ve Kâğıt San. Tic. Ltd. Şti.
15 Temmuz Mah. Gülbahar Cad. No. 62/B Bağcılar-İstanbul
Sertifika No. 45464 **Tel.** (0) 212 630 64 73

Animasyon Film:

Proje Ortakları: Vitra, Arkitera Mimarlık Merkezi

Çizen: Onur Kutluoğlu

Yazarlar: Onur Kutluoğlu, Umut Şumnu

Animasyon: Kayahan Kaya

Danışma Kurulu: Saitali Köknar, Ertuğ Uçar, Funda Uz

Proje Koordinasyonu: Ezgi Erdin, Emine Merdim, Merve Nur Saygı

Son okuma: Cem Dedekargınoğlu, Engin Öncüoğlu

Vitra ARKİTERA

(2. Baskı. 2021'deki baskı, çizim ve hikaye değiştirilmeden güncellenerek yeniden basılmıştır.)

Destek Dükkan

DESTEK
MEDYA
GRUBU

KARAKARGA

BEYAZ BAYKUS

genç DESTEK

ARTERICA

Çizgilerle Modern Türkiye Mimarlığı

*Modern Türkiye inşa edilirken
mimarlar, yapılar ve hikayeler...*

Cumhuriyet'in 100. yılı için Vitra ve Arkitera işbirliğinde geliştirilen, "Çizgilerle Modern Türkiye Mimarlığı" serisinde, Modern Türkiye'nin inşa edilmesinde öncü rol oynayan mimarların ve yapıların hikayeleri, grafik roman biçiminde anlatılıyor.

Çizimleri Onur Kutluoğlu, Bahadır Yazıcı ve Kayahan Kaya, senaryo yazarlığı Cem Dedekarinoğlu ve Umut Şumnu tarafından üstlenilen proje, Dr. Saitali Köknar, Yüksek Mimar Ertuğ Uçar ve Dr. Funda Uz'un danışmanlığında; Vitra Mimar İlişkileri Ekibi ve Arkitera Mimarlık Merkezi'nin koordinasyonu ile planlandı.

"Çizgilerle Modern Türkiye Mimarlığı" serisinin içeriğini, Türk Mimarlığı'nı inşa eden öncü isimlerin mesleki yaşamlarındaki dönüm noktalarını ele alan grafik romanlar oluşturuyor.

2023 yılında başlayan ve 2024'te de devam edecek proje kapsamında, toplam 4 adet mimari grafik romanın yayınlanması; bu yayınlara paralel olarak, panel düzenlenmesi ve her birine ait kısa animasyon film hazırlanması planlanıyor.

*Seri Kapsamında Yayınlanması Planlanan
Diğer Kitaplar ve Mimarları:*

Ankara Palas'ın Merdivenleri – Ankara Palas
(Mimar Kemalettin)

**Yüzen Köşkün Anahtarı – Florya Atatürk Deniz
Köşkü (Seyfi Arkan)**

Sultanahmet'te Var Bir Yılan – Adliye Sarayı
(Sedad Hakkı Eldem, Emin Onat)

Dönüşü Olmayan Bir Dönüştürme: Sergi Evi'nden Operaya

Hegelci felsefe öznenin kendisini ötekinde tanıması yoluyla çalışan bir düşünceyken, Derridacı Yapı-söküm öznenin ötekini kendinde tanımasına çalışan ve bu anlamda geleneksel diyalektik düşünceden farklılaşan bir yaklaşım ortaya koyar. Kendisini ancak kendi dışındaki bir öteki ile tanı(mla)yan ve benliğinin sınırlarını, içeriliğini öncelikle dışarısını tanımlayarak kuran yaklaşımda özne, varlığının evini korumak adına dışarıda olanı dışarıda, içeride olanı içeride tutmaya, ben ve öteki, içerisi ve dışarısı arasındaki sınırı sürekli muhafaza etmeye çalışır ve tüm yaşamını bu iki ortamın birbirine sızabileceği çatlakları, delikleri kapatmakla geçirir. Bu yaklaşım için en korkutucu belki de en yıkıcı olan şey dışarıda tuttuğunu düşündüğü şeyin konforla, güvenle, huzurla ve düzenle özdeşleştirdiği kendi evinin içinde belirmesidir. Derrida için bu tip bir yaklaşımda evin içinde beliren ve bir anlamda ona musallat olan hayalet kaçınılmazdır. Üstelik

bu hayalet, bu 'tanıdık olan yabancı', sıradan bir ötekiden daha ürkütücü ve tekinsizdir. Çünkü bu hayalet evin dışına itilerek yabancı kılınan değil, evin içindeki, evden biri olan yabancıdır; zamanında benden olan ya da bana çok tanıdık olanın yabancılaşmasıdır. Varlıkbilim (ontology) yerine önerdiği Musallatbilim (hauntology) yaklaşımında Derrida, geri-dönüşü kaçınılmaz olan hayaletlerle savaşmak yerine onlarla 'dost kalmayı', onların düşüncemize musallat olmalarına izin vermeyi, onlara ve onlarla konuşmayı öğrenmemizi önerir.

Bu kapsamda, hikâyesi Umut Şumnu ve Onur Kutluoğlu'nun birlikte yazdığı, Onur Kutluoğlu tarafından çizilen ve ilk defa Kovan Enstitü bünyesinde basılan Opera'nın Hayaleti adlı grafik roman; Türkiye'de modern mimarlık tarih yazımında önemli bir yeri olan Şevki Balmumcu'nun Sergi Evi yapısının Paul Bonatz tarafından Opera Binası'na dönüştürülme hikâyesine odaklanır. Çoğunluğu 1970'li yıllara tarihlenen mo-

dem Türk mimarlığının tarihine ilişkin metinlerde en dikkat çeken unsur; bu metinlerin kendilerini gerici/ilerici, dinci/laik, milli/evrensel, doğu/batı, geleneksel/çağdaş gibi ikilikler üzerine inşa etmeleri ve anlatılarını 'kutsal' bir üçleme (I.Ulusal Mimarlık Dönemi, Kübik Mimarlık Dönemi, II. Ulusal Mimarlık Dönemi) ile ortaya koymalarıdır. Daha önemlisi, anlatının son dönemini, ikili bir değerlendirme ve aynı zamanda olumlama ile, mutlak bir sentez olarak kurgulamalarıdır. 'Yeterince modern' olmayan I. Ulusal Mimarlık dönemi ve 'yeterince milli' olmayı başaramayan Kübik Mimarlık döneminin ardından II. Ulusal mimarlık dönemi, ne o ne bu ama hem o hem bu olabilen bir değer olarak sunulmuş ve bir araya gelmez gibi gözükken bu ikilikler arasında sözde bir uzlaş sağlanmıştır.

II. Ulusal Mimarlık Dönemi'nin önemli aktörlerinden biri olan Paul Bonatz, Sergi Evi'ni Opera'ya dönüştürme işini aldığı anda 'çirkin bir kadınla evlendirilmeye çalışıldığından' dem vurur ve otantik, bozulmamış -yani modernle yozlaş(tırıl)mamış- bir güzelliği yaratmanın zorluğundan bahseder. Peki, Bonatz yaptığı estetik operasyonlar ve türlü türlü makyajlarla bu sözde çirkin kadını güzel-

leştirme başarmış mıdır? Ulaşmak istediği o 'kirlenmemiş' güzelliğe ulaşabilmiş midir? Adeta baştan yarattığı bu yeni yapının yüzüne/yüzeylerine baktığında, o sözde çirkin kadının, her seferinde yeniden ve yeniden belirmesine engel olabilmiş midir?

Opera'nın Hayaleti adlı grafik roman, Bonatz'ın Opera binasına musallat olan ve her baktığımızda beliren o 'çirkin yüzü' unutmaya çalışmak yerine yeniden hatırla(t)maya ve daha da önemlisi bu yüzü sevmeye bir davettir. Sergi Evi'nin ve Şevki Balmumcu'nun hayaletinden söz etmek, bu hayaletlerle dost olmaya çalışmak, en başından beri bu hayaletlerin evimizde bizimle olduğunu düşünmek ve bu hayaletlerin evimize ne kadar çok musallat olurlarsa evin aslında o kadar ev olabileceğini anlamak; bizlerin moderne, modern Türk kimliğine ve modern Türk mimarlığına bakışımızda yeni bir perspektif sunabilir.

Sergi Evi'nin saat kulesini kaldırmak modernin saatinin çalmasını engellemez.

Umut Şumnu

Haziran 1982
Ankara Opera Binası

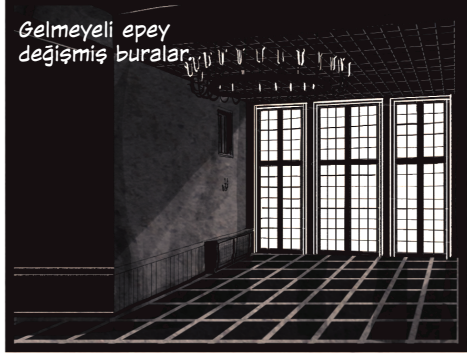

36 yıl oldu...

Tam 36 yıldır
gelmiyordum
Ankara'ya

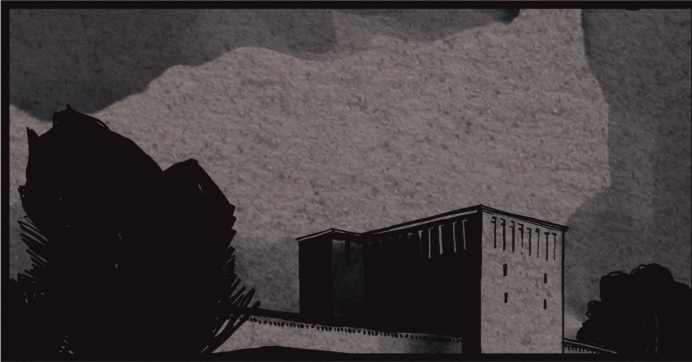
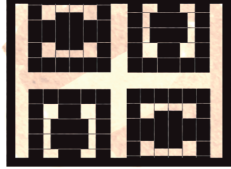
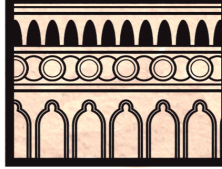
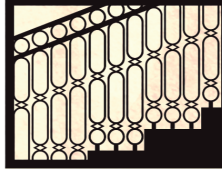
Gelmeyeli epey
değişmiş buralar.

İtiraf etmeliyim ki,
Cumhuriyet Caddesi'ni
bile tanıyamadım.

Onca yılı İstanbul'da
geçirdikten sonra tabii...

Aslında merak da ediyorum
nelerin değiştiğini.

Gezmeye devam
eder miyim
bilmem ama
buraya gelmem
lazımdı artık;

"Tarihi"
Opera Binası'na...

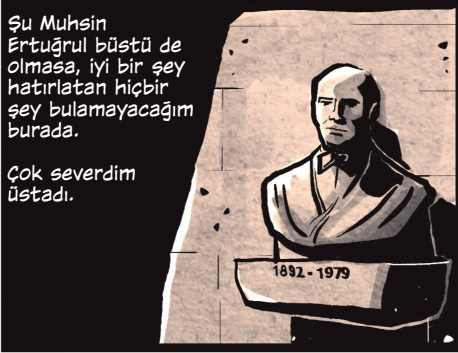

Aslında iyi bilirim bu binayı...
Ya da iyi bilirdim desem daha doğru olur.

Tiyatroyu,
operayı çok
severim de...

Bu binayı
sevemedim
işte bir türlü.

Şu Muhsin
Ertuğrul büstü de
olmasa, iyi bir şey
hatırlatan hiçbir
şey bulamayacağım
burada.

Çok severdim
üstadi.

Gelmekle iyi mi ettim
onu da bilmiyorum.

Nereye baksam sanki bir
hayalet görüyorum.

